

DOI:10.26104/NNTIK.2022.75.31.040

Кенжебек кызы М.

БАЛАНЫН МУРАСТЫК УКУКТАРЫН КОРГОО

Кенжебек кызы М.

ЗАЩИТА НАСЛЕДСТВЕННЫХ ПРАВ РЕБЕНКА

Kenzhebek kyuzy M.

PROTECTION OF THE HEREDITARY RIGHTS OF THE CHILD

УДК: 347.64/342.922

Бул макалада баланын мурастык укуктарын коргоо каралган. Баланын укуктук статусун аныктоого болгон мүмкүнчүлүктөрүн коргоо. Мурастоо жөнүндө ченемдерди колдонуунун татаалдыгы мураскордун өзүнүн өзгөчө абалы менен гана чектелбестен, ошондой эле мурасталып жаткан мүлктүн өзгөчөлүктөрү каралган. Башкача айтканда, турак-жайды мурастоодо ошол турак-жайга карата башка адамдардын укуктары кысымга алынгандыгында. Мурастык мамилелерди жөнгө салган ченемдерди системалуу түрдө талдоо. Жашы жете элек мураскордун ата-энеси бар болгон учурда анда алар балага тиешелүү мурасты кабыл алуу жана ээлик кылууга багытталган бардык зарыл аракеттерди жасоо. Мындай болгон учурда баланын ата-энеси өз аракеттерин жашы жете элек мураскордун укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоого багытталган мурастык укук мамилелердеги анын кызыкчылыктарын көздө. Мураст берүүчү керээзде мураскор катары өз үй-бүлөсүнүн жашы жете элек же эмгекке жөндөмсүз мүчөлөрүн көрсөтпөгөн болсо, бул жагдайды практикада өзгөчө, кеп турак-жай жөнүндө болуп жаткандыгын эске алуу керек. Ошол кырдаалда мураст берүүчүнүн эрки, аныктоочу болуп саналат, ошондуктан анын мүлкүнө, анын ичинде, турак-жайына укук, мурастоонун жалпы укуктары боюнча мураскорлорго өтүүгө тийиш деп эсептелет.

Негизги сөздөр: кырдаал, жагдай, керээз, мураскор, мурастоо, ченемдер, өкүлү, тартип, максат, эрки, үлүш.

В этой статье рассматривается защита наследственных прав ребенка. Можно определить правовой статус ребенка - защита детей. Сложность применения норм о наследовании заключается не только в особом положении самого наследника, но также предусматривается специфика наследуемого имущества. То есть при наследовании жилья ущемляются права других лиц в отношении этого жилья. Систематический анализ норм, регулирующих отношения наследования. В случае наличия у несовершеннолетнего наследника родителей они совершают все необходимые действия, направленные на принятие и владение наследством, принадлежащим ребенку. При этом родители ребенка осуществляют свои действия в интересах ребенка в наследственных правоотношениях, направленных на защиту прав и интересов несовершеннолетнего наследника. Если наследодатель в завещании не указал в качестве наследника несовершеннолетних или нетрудоспособных членов своей семьи, то на практике это обстоятельство следует учитывать особенно, когда речь идет о жилом помещении. Воля наследодателя в данном завещании является определяющей и, следовательно, право на его имущество, в том числе на жилище, считается подлежащим переходу к наследникам по общему праву наследования.

Ключевые слова: ситуация, обстоятельство, завещание, наследник, наследование, нормы, представитель, порядок, цель, воля, доля.

This article discusses the protection of the hereditary rights of the child. It is possible to determine the legal status of a child - child protection. The complexity of applying the rules on inheritance lies not only in the special position of the heir himself, but also provides for the specifics of the inherited property. That is, when inheriting housing, the rights of other persons in relation to this housing are infringed. Systematic analysis of the norms governing inheritance relations. If a minor heir has parents, they perform all necessary actions aimed at accepting and owning the inheritance belonging to the child. At the same time, the child's parents carry out their actions in the interests of the child in hereditary legal relations aimed at protecting the rights and interests of the minor heir. If the testator in the will did not specify as the heir minors or disabled members of his family, then in practice this circumstance should be taken into account especially when it comes to residential premises. The will of the testator in this will is decisive and, consequently, the right to his property, including housing, is considered to be subject to transfer to heirs under the common law of inheritance.

Key words: situation, circumstance, will, heir, inheritance, norms, representative, order, purpose, will, share.

Баланын укуктук статусу аныкталбаган же аны аныктоо үчүн убакыт талап кылынган кырдаалдарда баланын укуктарын жана кызыкчылыктарын талаптагыдай коргоо жөнүндө маселе келип чыгат. Бул үчүн мыйзамда «өзгөчө жагдайларда мурастоо» деген КР ЖК 1129-беренесине окшош «өзгөчө жагдайларда жана өзгөчө кырдаалдарда мураскордун статусун алуу» тартибин кароо максатка ылайыктуу деп эсептейбиз, бул турмуштук татаал кырдаалда турган жана тийиштүү статуска ээ эмес жашы жете элек мураскордун кызыкчылыктарын коргоого мүмкүнчүлүк берет. «Өзгөчө жагдайларда жана өзгөчө кырдаалдарда мураскордун статусун алуу» деген төмөнкү баяндоо сунуш кылынат: турмуштук татаал кырдаалда турган жана тийиштүү статуска ээ эмес, анын өмүрүнө же ден соолугуна коркунуч туулган абалда же башка өзгөчө кырдаалда турган жашы жете элек мураскор өзүнүн мүлкүн башкаруу мүмкүнчүлүгүнө ээ эмес, жана андай статусу шыдыр эле алат. Жашы жете элек мураскор турган кырдаал өзгөргөн учурда, ал анын статусун юридикалык тариздөө үчүн ыйгарым укуктуу органдарга кайрыла алат.

Мурастоо жөнүндө ченемдерди колдонуунун татаалдыгы мураскордун өзүнүн өзгөчө абалы менен гана эмес, ошондой эле мурасталып жаткан мүлктүн өзгөчөлүктөрү менен шартталган. Алсак, бала тарабынан турак-жайды мурастоо көп учурда ал үчүнчү

жактардын укуктарын түйшүккө салышы мүмкүн, атап айтканда, мурас берүүчүнүн үй-бүлө мүчөлөрүнө турак-жай пайдалануу укуктары сакталып калышы мүмкүн. Башкача айтканда, турак-жайды мурастоодо ошол турак-жайга карата башка адамдардын укуктары кысымга алынып же кандайдыр-бир бузулушу мүмкүн эмес. Бирден-бир мурастордун жана башка мурасторлор менен бир катарда мурастоого чакырылган мурастордун статусун айырмалоо зарыл экендиги башка иш, б.а. мында бала мурастоого чакырылган мурастордун бири болуп саналат.

Биринчи учурда баланын укуктук статусу өз алдынча, туруктуу болуп саналат, башка адамдардын эркине көз каранды болот, экинчи жагынан – «факкультативдүү», мурастоого чакырылган башка мурасторлордун эркине көз каранды болот. Биринчи учурда мураска кирген балага өз укуктарын өз алдынча коргоо өтө кыйын болот, экинчи учурда анын кызыкчылыктары мыйзамдуу өкүлдөрү тарабынан корголууга тийиш. Ошондой болсо да, эгерде жашы жете элек бала мурастор болсо, ал теориялык жактан өз алдынча мурасты кабыл алып жана анын өз максатында пайдалана алат, б.а. юридикалык, ошондой эле фактылык мүнөздөгү белгилүү аракеттерди жасайт.

Мурасты кабыл алуу мурас ачылган жер боюнча нотариуска мурасты кабыл алуу жөнүндө арыз берүү же мурастоо укугу жөнүндө күбөлүктү тапшыруу жөнүндө мурастордун арызын берүү менен жүргүзүлөт. Мурастор жок дегенде мурасты кабыл алуу үчүн зарыл болгон арызды жазууга тийиш. Бирок, эгерде жашы жете элек бала мурастор болгон учурда, анда ага мурасты кабыл алууга багытталган аракеттерди өз алдынча жасоо кыйын болот. Бул үчүн мыйзамда мурастык өкүл аркылуу кабыл алуу мүмкүнчүлүгү жөнүндө жобо каралган.

Ошентип, эгерде жашы жете элек бала мурастор болсо, анда мурасты кабыл алууда анын кызыкчылыктарын анын мыйзамдуу өкүлдөрү, б.а. ата-энеси коргойт, аларын ыйгарым укуктары мыйзам менен аныкталган (КР ҮК 69-беренесинин 1-пункту) [1].

Эгерде жашы жете элек мурастордун ата-энеси бар болгон учурда анда алар балага тиешелүү мурасты кабыл алуу жана ээлик кылууга багытталган бардык зарыл аракеттерди жасайт. Мындай болгон учурда баланын ата-энеси өз аракеттерин жашы жете элек мурастордун укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоого багыттоо менен мурастык укук мамилелерде анын кызыкчылыктарын көздөйт. Биздин оюбузча мурасты кабыл алуу жол-жобосу менен байланышкан кыйынчылыктар, мүлктүн жалгыз мурастору мыйзамдуу өкүлдөрү жок жашы жете элек бала болгон учурда келип чыгат.

Керээз мурастык укук мамилелеринин келип чыгышынын негизи болуп саналган учурда ал мурасталып жаткан мүлккө карата мурас берүүчүнүн эрки

билдирилген бир тараптуу бүтүмдүн бир түрү болуп саналгандыгын эске алуу зарыл. Ушуга байланыштуу керээзде билдирилген мурас берүүчүнүн эрк билдирүүсү аныктоочу болуп саналат, муну менен бирге ким мурасторлордун катарында боло тургандыгы күн мурдатан белгисиз болот, анткени КР ЖК 1127-беренесине ылайык «керээз эркиндиги» мурас берүүчүнүн өз мүлкүн өз каалоосу боюнча тескеп жана аны каалаган адамга мурастай ала тургандыгын билдирет [2].

Мурастык укук мамилелеринде үй-бүлөлүк укуктук мамилелерди укуктук жөнгө салуунун өзгөчөлүктөрү көрүнөт, ал мыйзамдын ар кандай уруксаттары жана талаптары тийиштүү укуктук мамилелердин катышуучуларынан жүрүш-туруштун так белгиленген формасын талап кылбагандыгында турат. Мурас берүүчү мыйзам менен белгиленген учурларда тышкары, керээз боюнча мурасторлордун катарында жашы жете электи ар дайым эле көрсөтө бербей тургандыгын белгилей кетүү керек.

Ушуга байланыштуу мураста милдеттүү үлүшкө укукту жүзөгө ашыруу жөнүндө маселени чечүүдө төмөнкүлөрдү эске алуу керек: мураста милдеттүү үлүшкө укук мыйзам боюнча мурастоодо ага таандык болгон үлүштүн кеминде жарымынын өлчөмүндө мурастык мүлктү алууга адамдардын ичинен мыйзам боюнча мурастордун укугу болуп саналат.

Ошону менен бирге мурастагы милдеттүү үлүшкө укуктун өлчөмүн аныктоодо бардык мурастык мүлктүн (керээздик, ошондой эле керээздик эмес бөлүктө) анын ичинде адаттагы үй кырдаалындагы предметтердин жана буюмдардын наркына негизденүү, жана ошол мүлктү мурастоого чакырылган мыйзам боюнча бардык мурасторлорду (анын ичинде сунуштоо укугу боюнча мурасторлорду), ошондой эле мурас берүүчү тирүү кезинде бойго бүткөн жана мурас ачылгандан кийин тирүү төрөлгөн мыйзам боюнча мурасторлорду көңүл алуу керек.

Ченемге ылайык «мурас берүүчүнүн жашы жете элек жана эмгекке жөндөмсүз балдары, анын эмгекке жөндөмсүз жубайы жана ата-энеси, мурас берүүчүнүн багуусунда турган эмгекке жөндөмсүздөр керээздин мазмунуна карабастан мыйзам боюнча мурастоодо (милдеттүү үлүш) алардын ар бирине таандык үлүштүн кеминде жарымын мурастайт».

Ошентип, мыйзам чыгаруучу өзгөчө же атайын укуктук статустары бар адамдардын (жашы жете электердин, эмгекке жөндөмсүздөрдүн) мүлктүк кызыкчылыктарын ырааттуу коргоп келет. Жашы жете электердин жана эмгекке жөндөмсүздөрдүн укуктук статусу ар башка болуп саналат, анткени андай балдардын статусунун мазмунунда ар түрдүү критерийлердин болушу менен шартталган. Биринчи учурда жашы жете электердин укуктук статусунун аныктоочу критерийи болуп анын курагы саналат, экинчи учурда - эмгекке жөндөмсүздөрдүн статусун анык-

тоодо адамдын эмгектик функцияларын талаптагыдай аткарууга мүмкүндүк бербеген анын ден соолугунун абалы эске алынат.

Мурастоо укугундагы милдеттүү үлүштүн максаттарын эске алуу менен мыйзам чыгаруучу, эң оболу, мындай мураскорлордун (жашы жете электердин, эмгекке жөндөмсүздөрдүн) атайын укуктук статустарына юридикалык маани берет, ушуга байланыштуу: көрсөтүлгөн адамдар милдеттүү үлүштөн баш тарта алабы деген суроо туулат? Биздин оюбузча, бул суроого жооп терс гана болушу мүмкүн, болбосо, белгилүү статуска ээ болгон жашы жете электер мурастан баш тарткандыгын таануу керек болот.

Практикада баланын мыйзамдуу өкүлүнүн, мисалы, анын ата-энесинин пикири көзөмөлдүк кылуу жана камкордук көрүү органынын пикири менен дал келбей калган кырдаал келип чыгышы мүмкүн.

Ата-энелердин укуктарына жана милдеттерине арналган КР ҮК ченемдеринин максаттарына негиздесек анда, ата-энелердин пикири артыкчылыктуу болуп саналат. Бирок, КР ЖК боюнча алып караганда мурастан баш тартуу жол-жобосу көзөмөлдүк кылуу жана камкордук көрүү органдарынын уруксатын алуу менен байланышкан, бул маселени чечүү үчүн аталган адамдардын мыйзамдуу өкүлдөрүнүн пикири милдеттүү болуп саналбайт. Ата-энелерди, асырап алгандарды, көзөмөлдүк кылуучуларды жана камкордук көрүүчүлөрдү көрсөтүү жашы жете элек мураскорлордун мүлктүк кызыкчылыктарын коргоого көмөк көрсөтөт деп эсептейбиз.

Мыйзамда айрым карама-каршылыктуу жоболор бар экендигине карабастан, жалпысынан мыйзам чыгаруучу жарандардын белгилүү категориясынын мүлктүк укуктарын коргоп жатат, аларга мурастагы милдеттүү үлүштү алууга талапкерликке мүмкүндүк берген алардын статусун эске алып жатат деп айтууга болот. Мындай учурда мураскордо белгилүү үй-бүлөлүк-укуктук – атайын же жеке (жашы жете электер же эмгекке жөндөмсүздөр) статустун болушу жашы жете элек балдардын катышуусу менен мүлктүк укуктук мамилелерди жүзөгө ашыруу үчүн зарыл шарт болуп саналат деген тыянак чыгарууга болот.

Эгерде мурас берүүчү керээзде мураскор катары өз үй-бүлөсүнүн жашы жете элек же эмгекке жөндөмсүз мүчөлөрүн көрсөтпөгөн болсо, бул жагдайды

практикада өзгөчө, кеп турак-жай жөнүндө болуп жатканда эске алуу керек. Ушундай кырдаалда мурас берүүчүнүн эрки аныктоочу болуп саналат, ошондуктан анын мүлкүнө, анын ичинде, турак-жайга укук мурастоонун жалпы укуктары боюнча мураскорлорго өтүүгө тийиш. Жашы жете элек балдар да зарыл болгон мураскорлордун катарына киргендерге мураста милдеттүү үлүшкө укук сакталып калгандай эле алардын турак-жайда жашоо укуктары сакталып калууга тийиш деп эсептейбиз.

Биздин оюбузча баланын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоонун кошумча кепилдиги болуп саналат. Мурастык мамилелерди жөнгө салган ченемдерди системалуу талдоо мыйзам чыгаруучу жашы жете элек мураскорлорун кызыкчылыктарын ырааттуу коргоп жаткандыгы жөнүндө далилдеп турат (КР ЖК 1166, 1138-беренелер) [3].

Атайын ченемдер мурасты бөлүштүрүүдө жашы жете элек баланын кызыкчылыктарын коргоо багытталган. Бойго бүткөн, бирок али төрөлө элек мураскор бар болсо мурасты бөлүштүрүү андай мураскор төрөлгөндөн кийин гана жүргүзүлөт (КР ЖК 1160-беренеси). Башкача айтканда, мурастоодо бойго бүткөн баланын кызыкчылыктары эске алынат, анткени анын мурастык укуктарын жүзөгө ашыруу ал төрөлгөндөн кийин гана, б.а. укукка жөндөмдүүлүк пайда болгон учурдан тартып жүргүзүлөт.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын Үйбүлө Кодекси (п. 3 ст. 65 ҮК КР) 2017-жылдын 2-мартындагы № 41, 2017-жылдын 8-июнундагы №100, 2018-жылдын 5-июнундагы №60 Мыйзамдарынын редакцияларына ылайык)
2. Комментарий к ГК РФ. Том 2, часть 3, 4 ГК РФ. 2-е издание перераб. и допол / Под ред. Т.Е. Абовой, М.М. Богуславского, А.Г. Светланава. - М., 2009.
3. Кыргыз Республикасынын Жарандык Кодекси II бөлүк (2021-жылдын 15-сентябрындагы N 120 Мыйзамдарынын редакцияларына ылайык).
4. Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодекси 14. 06. 2015 ж. № 161.
5. Кыргыз Республикасынын Жарандык Кодекси II бөлүк (2021-жылдын 15-сентябрындагы N 120 Мыйзамдарынын редакцияларына ылайык).
6. Кенжебек кызы М. Проблемы применения семейного законодательства в отношении несовершеннолетних. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2020. №. 10. С. 140-143.